Hjärnans utveckling och den livsviktiga anknytningen

Stockholm 14 september 2016

Guldmedalj till alla barn!

Varje barn som tar sig igenom en heldag i förskolan borde få medalj på kvällen. Tänk att med deras begränsade erfarenhet och ännu ej färdigutvecklade hjärna och nervsystem anpassa sig till en stor barngrupp, till pedagogernas ofta svår- eller obegripliga (och skiftande) krav och regler, humörsvängningar och reaktioner...och detta under sju eller åtta, och i många fall ännu flera timmar, utan att ens för en kort stund kunna gå undan och vara för sig själv… hela dagen under överinseende av vuxna som man i bästa fall tycker om, men som i grunden är främlingar.

En förälder sade en gång till mig att hon beundrade förskolepersonal. Struntprat (fast det sa jag inte), det är barnen man ska beundra. Och inte för ett ögonblick tro att man har rätt att bli irriterad på dem för att de inte gör exakt som vi förväntar oss av dem.

Småbarnspedagog Jörgen Mattsson, 2014

Skollagen gällande förskolan 1 kap.

5 §

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Den ”treenade” hjärnan

enl. hjärnforskare Paul MacLean

- **Fiskhjärnan- hjärnstammen**
- **Reptilhjärnan – basala ganglierna**
- **Däggdjurshjärnan – det limbiska systemet**
- **Människohjärnan – hjärnbarken**

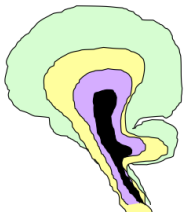

Hjärnans vikt

6:e fostermånaden	ca 100 gr	kiwi
födelsen	ca 300 gr	apelsin
?	ca 1,1 kg	melon
vuxen	ca 1,3 kg	vitkålshuvud
ca 75-80 år	ca 900 gr	

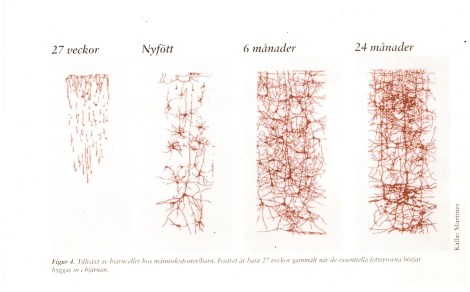

En mycket viktig faktor för att de ska ske en sammankoppling av hjärndelarna är **kroppsrörelser**.

Det är därför av stor vikt att barn rör på sig och att alla **sinnen stimuleras** så mycket och så varierat som möjligt.

Det bygger ut deras ”hjärnvägar”!

Men inte överstimuleras!
Tex. framåt-vända barnvagnar.

3 viktiga sinnen för hjärnans utveckling!

beröringssinnet

balanssinnet

muskelsinnet

Hjärnan mognar bakifrån och framåt, nerifrån och upp.
Vid ca 2-2 1/2 års ålder utvecklas pannloben (Nej-sägandet, egen vilja).

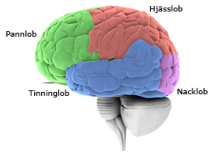

Pannloben är färdig först vid 18-25 års ålder!

Kritiska utvecklingsperioder

Synen 0 – 4 år, speciellt de första 4 mån

Hörseln 0 – 4 år

Döva barn jollrar som hörande barn men slutar vid 7 mån ålder eftersom de inte får någon feed-back.

Anknytningen 0 mån – 2 år

Jmf. Montessoris *sensitiva perioder* för inlärning.

Vänster och höger hjärnhalva

Upp till 2 år dominerar den högra hjärnhalvan – den myeliniseras tidigare än den vänstra. Tex. memory

Vid skolåldern är bägge hjärnhalvorna ungefär lika mycket utvecklade och samarbetar hela tiden.

Kortisol är det hormon som utsöndras vid fara i hjärnan och för stor mängd kan leda till förlust av *neuroner.*

I hjärnan finns *receptorer* som kontrollerar *kortisolet*, men dessa kan bara bildas i avspänt tillstånd.

Kihlbom s. 118

Långvarit kortisolpåslag ger:

- Sämre immunsystem
- Inlärnings och minnessvårigheter
- Beteendeproblem
- Sämre tillväxt

Källa: *Anknytning i förskolan*, sid.150

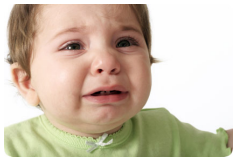

”Handen är hjärnans verktyg”

Maria Montessori

Kroppens olika delar framställda i proportion till hur stor ”plats” de tar i hjärnan.

”Hjärnan skapar sig själv med hjälp av barnets omgivning.”

Neuron

OM vi vill se, förstå och möta alla barn…

Om jag vill lyckas med att föra en människa mot ett bestämt mål måste jag först finna henne där hon är och börja just där.

Sören Kierkegaard

Anknytningsteorin – kärlekens vetenskap

anknytning = den process som resulterar i ett ”psykologiskt band” mellan barnet och dess vårdare

Barnen ska ges goda förutsättningar att bygga upp varaktiga relationer och känna sig trygga i gruppen.

Lpfö 98/16 s. 11

Psykoanalytiker och barnpsykiater **John Bowlby** (1907-1990).

Han kunde visa att de psykologiska behoven var lika nödvändiga som de fysiologiska, tex vid längre sjukhusvistelse för barn under 2 år.

Vuxnas uppgift!

Trygg bas – säker hamn

1. Ge barnet en bas för sitt utforskande
2. Ha förmågan att vara en hamn dit barnet kan återvända när det behöver

Blir *inre arbetsmodeller* eller *känslominnen* för barnet.

Mary Ainsworth, 1913-1999
psykolog

främmandesituationen

Kunde se olika mönster hur barnet agerade vid separation och återförening med föräldern – *anknytningsmönster*.

Anknytningsmönster:

Trygg anknytning:

- Barnet får sina grundläggande behov tillgodosedda
- Barnet är nyfiket och utforskande, har en positiv självbild och en flexibel relation till föräldern (trygga basen)
- Föräldrarna är förutsägbara, lyhörda och fungerar som en trygg hamn för barnet
- Barnet låter sig tröstas och återgå till lek

Otrygg-undvikande anknytning:

- Barnet använder inte föräldern som trygg bas och försöker vara känslomässigt självförsörjande
- Barnet undviker anknytningspersonen
- Föräldern är oförutsägbar och mindre lyhörd - ”avfärdande”
- Barnet visar liten stress eller obehag vid separation

Barnet ”skruvar ner” anknytningssystemet

Otrygg-ambivalent anknytning:

- Föräldern är oförutsägbar och mindre lyhörd - ”överdrivet upptagen”
- Samspelet sker efter den vuxnes behov
- Barnet blir klängigt och vill bevaka föräldern, svårtröstad
- Barnet visar stress eller obehag vid separationer

Barnet ”skruvar upp” anknytningssystemet

Desorganiserad anknytning:

- Samspelet saknar lyhördhet, kontinuitet, förutsägbarhet och innehåller **rädsla**!
- Förälderns svar på barnets signaler är oförutsägbara och skrämmande
- Barnet anpassar sig helt till andras behov och utvecklar ett *falskt själv*
- Barnet kan bli förvirrat i stressande situationer
- Barnet kan bli hyperaktiv eller kontaktlöst

En allvarlig riskfaktor! *”Det enda dessa barn vet är att de inte vet”*

En tydlig anknytning till den första vårdaren **stabiliseras under den viktiga perioden 6 – 24 månader**. Barnet är då mycket sårbart för störningar i samspelet med modern och andra viktiga vuxna.

Utgångspunkten bör vara att i mesta möjliga mån försöka tillgodose barnets grundläggande känslomässiga behov av trygg relation till en vikarierande anknytningsperson. Det betyder att försöka inta och förstå barnets perspektiv i stället för att utgå ifrån vuxnas praktiska behov.

Ur *Anknytning i förskolan*, sid.169

Det är anknytningen till föräldrarna som utgör den viktigaste grunden för barns utveckling. Men du som arbetar på förskolan är en klar tvåa för väldigt många barn. Vi som har skrivit denna boken anser att du har en av världens viktigaste andraplatser.

Trygg anknytning ger:

- Bättre relationer till egna föräldrarna och till vuxna utanför familjen
- Bättre självkontroll* o känslomässig regleringsförmåga
- Bättre problemlösningsförmåga – mer tillgång till sin intelligens
- Eftertraktade som lekkamrater, valda som ledare
- Tidigare moralutveckling
- Kreativare
- Självständiga
- Mentaliserar tidigare
- *Bättre föräldrar…*

Ur Anknytning i förskolan

Mentalisering

Ett barn som utvecklar ett tryggt anknytningsmönster klarar *mentalisera* vid ca 4 års ålder. *

Omfattande vetenskaplig forskning visar att *mentaliseringsförmågan* har avgörande betydelse för vår psykiska och fysiska hälsa och för att kunna fungera i relationer med andra.

SE! Förstå! Trösta! Bekräfta!

Oxytocin är det hormon som utsöndras vid bl.a. beröring och lugn och ro. Oxytocinet bryter genast utsöndring av kortisol i hjärnan.

Jämviktsreglering!

Kihlbom s.116
Sue Gerhardt s.60

Skollagen 1 kap. 10 §

Särskild hänsyn till barnets bästa

I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år.

Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

SmåBarn i Lund erbjuder helgkurser, heldagskurser, föreläsningar, pedagogisk handledning och den ettåriga Småbarnspedagogutbildningen - allt med inriktning på de livsviktiga åren 0-3 år.

Har du frågor eller är intresserad av att veta mer? Ta gärna kontakt med helena@smabarnilund.se eller gå in hemsidan www.smabarnilund.se

SmåBarn i Lund finns även på facebook, där jag lägger upp allt som kan vara intressant kring åldern 1-3 år.

TACK för att du lyssnat! / *Helena Lindfors*

SmåBarn i Lund

Källförteckning

Arnér, Elisabeth	**Barns inflytande i förskolan**
Brandtzaeg mfl.	**Se barnet inifrån**
Broberg m.fl.	**Anknytning i praktiken**
Broberg & Hagström	**Anknytning i förskolan**
Berg & Cramér	**Hjärnvägen till inlärning**
Bolte Taylor, Jill	**Min stroke**
Bruce & Riddarsporre	**Kärnämnen i förskolan, Omsorg i en förskola…**
Carlberg, Lindfors mfl	**Småbarnens egen läroplan**
Josefsson, Linge	**Hemligheten, Den mörka hemligheten**
Juul, Jesper	**Ditt kompetenta barn**
Gerhardt, Sue	**Kärlekens roll**
Gustafsson, Lars H	**Växa… inte lyda**
Kihlbom, Magnus	**Om små barns behov och utveckling**
Kihlbom, Lidholt, Niss	**Förskola för de allra minsta; på gott och ont**
Niss, Söderström	**Samarbete i förskolan**
Lindgren Krantz, Petra	**Med känsla för barns självkänsla**
Montessori, Maria	**Barnasinnet**
Niss & Söderström	**Små barn i förskolan**
Niss, Gunilla m.fl.	**Vägledande samspel**
Nyholm, Lena	**Nedstressad förskola**
Schönbeck, Elisabeth	**Äldst, yngst eller mittemellan**
Skolverket	**Läroplan för förskolan Lpfö 98/16**
	Allmänna råd – Kvalitet i förskolan 2005, Allmänna råd 2013 & Måluppfyllelse i förskolan 2017
Waldenström, Ulla	**Mår barnen bra i förskolan?**
DVD:UR	**Trygghetens betydelse**

SmåBarn i Lund